

ВІДГУК
офіційного опонента кандидата педагогічних наук
Литвиної Наталії Анатоліївни
на дисертацію Гейтенка Владислава Володимировича
«Педагогічний супровід соціалізації старшокласників у середовищі
неформальних молодіжних організацій», поданої на здобуття наукового
ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка

Актуальність обраної теми дослідження. У сучасному українському соціумі налічується значна кількість молодіжних неформальних організацій, які, здебільшого, негативно впливають на соціалізацію та становлення особистості старшокласників. Сучасні неформальні молодіжні організації включають цілий спектр асоціальних проявів, але розцінюються певним колом учнівської молоді як норма. Ця тенденція вказує на наявність зміни світогляду старшокласників у сприйнятті норм і цінностей сучасного суспільства, що призводить до антисоціальної спрямованості особистості.

У зв'язку із цим, особливої актуальності набуває проблема пошуку ефективних соціальних чинників, необхідність розробки ефективних педагогічних умов, соціально-педагогічних дій і заходів, які би забезпечували процес педагогічного супроводу підлітків старшого шкільного віку у середовищі неформальних молодіжних організацій, насамперед асоціальної та антисоціальної спрямованості.

Актуальність проблеми дослідження обумовлена також поглибленням протиріч між постійно зростаючими суспільними вимогами щодо здійснення цілеспрямованого педагогічного супроводу соціалізації старшокласників у середовищі неформальних молодіжних організацій і недостатнім рівнем розробленості заходів та соціально-педагогічних дій, результатом яких є допомога в становленні активної життєвої позиції особистості; потребою у формуванні позитивного соціального досвіду неформалів і недостатньою розробленістю педагогічних технологій, котрі забезпечували б процес

супроводу їхньої соціалізації в середовищі неформальних молодіжних організацій.

Актуальність проблеми дослідження зростає в контексті того, що неформальні молодіжні організації сприяють також і позитивним чинникам соціалізації (наприклад, пропаганда здорового способу життя, творчий саморозвиток тощо). Саме тому зростає потреба в соціально-педагогічній роботі з молодіжними організаціями, яка зорієнтована на стимулювання позитивних ресурсів субкультур і зниження їх негативного впливу на особистість.

Відтак, саме пошуку шляхів розв'язання означених актуальних питань соціальної педагогіки та соціальної роботи і присвячене дослідження Гейтенка Владислава Володимировича „Педагогічний супровід соціалізації старшокласників у середовищі неформальних молодіжних організацій”, мета якого полягає в обґрунтуванні та експериментальній перевірці умов педагогічного супроводу соціалізації старшокласників у середовищі неформальних молодіжних організацій.

Ступінь обґрунтованості наукових положень. Аналіз змісту дисертації дає підстави стверджувати, що дисертант на належному рівні обґрунтував вибір теми дослідження, чітко сформулював мету і завдання дослідження, відповідно яким визначив об'єкт та предмет дослідження. Важливо, що для прийняття необхідних рішень дисертант визначає вірну теоретико-методологічну основу, залучає до цього комплекс методів наукового пошуку: теоретичні, емпіричні, експериментальні та статистичні. Усе це забезпечує цілеспрямований та послідовний розгляд основних положень дисертаційної роботи, дозволяє прийняти відповідні рішення як теоретичного, так і дослідно-експериментального змісту. Для реалізації мети дослідження автором вивчено, проаналізовано та узагальнено наукові відомості значної кількості джерел (273 найменувань, із них 20 іноземною мовою), що свідчить про міцну джерельну базу дослідження, об'єктивність аналізу означеної проблеми.

Аналіз змісту дисертації показує, що автор дослідження на досить високому рівні володіє термінологією соціальної педагогіки, вдало здійснює теоретичний аналіз проблеми на засадах ідей критичного мислення та критичної педагогіки, доводячи власну думку на проблему дослідження. Дисертаційна робота Гейтенка В.В. справляє позитивне враження в контексті доказовості і ґрунтовності наведених наукових положень та експериментальних матеріалів щодо розв'язання проблеми забезпечення педагогічного супроводу соціалізації старшокласників у середовищі неформальних молодіжних організацій.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, повнота їх викладу в опублікованих працях. Аналіз змісту дисертаційної роботи дозволяє зазначити про достатній рівень обґрунтованості і достовірності основних наукових положень, висновків і пропозицій.

Наукова новизна дослідження характеризується правомірністю поставленої мети та завдань дослідження та полягає в тому, що *вперше* на основі цілісного аналізу автором науково обґрунтовано, впроваджено в практику соціальної роботи та експериментально перевірено ефективність умов педагогічного супроводу соціалізації старшокласників, які перебувають у середовищі неформальних молодіжних організацій (розвиток мотивації щодо формування світогляду, зміни інтересів з метою залучення неформалів до молодіжних організацій просоціального й соціального спрямування на основі рефлексії; формування позитивного соціального досвіду на засадах упровадження інтерактивних технологій, які забезпечували процес педагогічного супроводу в середовищі неформальних молодіжних організацій; формування активної життєвої позиції на засадах реалізації виховних заходів та соціально-педагогічних дій, *уточнено* та конкретизовано критерії, їх показники та рівні соціалізації старшокласників, які перебувають у неформальних молодіжних організаціях; сутність понять „соціалізація”, „неформальна молодіжна організація”, „педагогічний супровід соціалізації

підлітків старшого шкільного віку”; *подальшого розвитку* набули наукові уявлення про вплив неформальних організацій на соціалізацію старшокласників, про сутнісні характеристики педагогічного супроводу соціалізації старшокласників, які перебувають у середовищі неформальних молодіжних організацій асоціального й антисоціального спрямування.

Зміст представленої дисертації, її структура, а також стиль викладу матеріалу свідчать про наукову зрілість дослідника, що дозволило йому зіставити основні підходи сучасних досліджень щодо розв’язання означеної проблеми; здійснити ґрунтовне та об’єктивне вивчення й узагальнення теоретичних питань, практичного досвіду забезпечення педагогічного супроводу соціалізації старшокласників у середовищі неформальних молодіжних організацій.

Заслуговує на увагу те, що автор у першому розділі роботи переконливо забезпечує реалізацію основних принципів наукового пошуку шляхів розв’язання проблеми дослідження, обирає адекватні методи наукового дослідження, якісно визначає понятійну і категоріальну основи дослідження („супровід”, „педагогічний супровід”, „соціалізація”, „неформальна молодіжна організація”, „педагогічний супровід соціалізації учнів старшого шкільного віку” тощо). Це дозволяє авторові визначити характерні ознаки неформального молодіжного середовища (наявна мета, ієрархічний рівень міжособистісних стосунків, певний контроль за поведінкою учасників групи з боку лідера, сформовані традиції тощо) та класифікувати його в контексті просоціальних, асоціальних та антисоціальних неформальних молодіжних організацій, правомірно обравши таким чином, на нашу думку, одну із вдалих типологізацій із великої кількості існуючих.

У ході дослідження автор визначає критерії та їх показники (мотиваційно-цільовий, когнітивний, моральний, особистісно-рефлексивний), на підставі яких схарактеризовує рівні соціалізації старшокласників у середовищі неформальних молодіжних організацій. Одержані дані свідчать

що понад 40% респондентів мають низький та середній рівні соціалізації, що дає авторові підстави для розробки певних умов, які би забезпечували педагогічний супровід старшокласників у середовищі асоціальних й антисоціальних груп, чи організацій.

У зв'язку з цим, цінним у науковому відношенні, є зроблене автором теоретичне обґрунтування умов педагогічного супроводу соціалізації та їх впровадження в практику соціальної роботи зі старшокласниками-неформалами. Як свідчать результати дослідження, впровадження першої умови забезпечувало розвиток мотивації щодо формування світогляду, зміни інтересів старшокласників-неформалів для залучення їх до молодіжних неформальних організацій просоціального й соціального спрямування на основі рефлексії; реалізація другої умови дозволило формувати позитивний соціальний досвід на засадах упровадження інтерактивних технологій, які б забезпечували процес педагогічного супроводу в середовищі неформальних молодіжних організацій; третьої умови – формувати активну життєву позицію на засадах упровадження комплексу виховних заходів та соціально-педагогічних дій.

Порівняння показників констатувального та контрольного зрізів дозволило авторові роботи встановити позитивну динаміку зрушень у сформованості рівнів соціалізації старшокласників-неформалів, що переконливо засвідчує ефективність впроваджених у практику умов педагогічного супроводу. Одержані експериментальні дані дали можливість авторові сформулювати аргументовані висновки до кожного з розділів дисертації та загальних висновків, які відповідають поставленій меті та основним науковим положенням роботи.

Основні положення дисертації у повній мірі відображено у 20 наукових публікаціях автора (5 – статті в наукових фахових виданнях України, 6 – статті в зарубіжних наукових виданнях), а також апробовано на Міжнародних і Всеукраїнських наукових конференціях, відомості про які відображено в додатках роботи.

Значущість результатів дослідження для науки і практики.

Теоретичне значення результатів дослідження полягає, насамперед в тому, що основні наукові положення дисертаційної роботи, зроблені висновки та сформульовані автором рекомендації сприятимуть поглибленню розуміння сутності педагогічного супроводу соціалізації старшокласників у середовищі неформальних молодіжних організацій.

Практичне значення результатів дослідження полягає, насамперед, у достатній готовності експериментальних матеріалів до впровадження в практику соціального виховання неформальних інтерактивних засобів, методів і форм педагогічного супроводу соціалізації з метою попередження їх потрапляння до антисоціальних груп і організацій. Матеріали дослідження з високою мірою ефективності можуть бути використані в навчально-виховному процесі закладів загальної освіти, професійної освіти, вищої освіти; у практичній діяльності педагогів, психологів, соціальних педагогів; у роботі з батьками підлітків старшого шкільного віку, які знаходяться під впливом, або у середовищі неформальних організацій антисоціальної орієнтації.

Зміст дисертації, її завершеність та оформлення. Детальний аналіз змісту дисертації дає змогу зазначити, що автор на основі глибокого аналізу проблеми дослідження розробив логічно структуровану роботу, яка складається із вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Кожний науковий крок дисертант завершує логічними та лаконічними висновками, які підкреслюють значущість одержаних результатів та узагальнюють їх.

Дискусійні положення та критичні зауваження. Дисертаційна робота В.В. Гейтенка є цілісним науковим дослідженням, проте, її аналіз дає підстави висловити наступні зауваження та міркування дискусійного характеру:

1. Автор дисертації наводить досить ґрунтовну характеристику особливостей діяльності самих різних неформальних молодіжних

організацій, у тому числі й антисоціальної спрямованості. На нашу думку, поданий матеріал збагатив би інформацію, якщо би була наведена статистика (якщо така існує) про діяльність таких організацій в Україні офіційними установами, центрами соціальних служб у справах сім'ї, дітей та молоді, громадськими організаціями тощо.

2. У підрозділі 1.2 дисертації автор здійснює аналіз історичного розвитку неформальних молодіжних організацій переважно за період до 1990-х років. На нашу думку, доцільно було би більш широко представити генезу неформальних молодіжних організацій часів незалежної України.

3. Дисертація б виграла, якщо б автор подав інформацію про труднощі, що виникають у процесі педагогічного супроводу соціалізації старшокласників у середовищі неформальних молодіжних організацій, з позицій суб'єктів цієї діяльності: соціальних педагогів/соціальних робітників, психологів, тренерів, інших фахівців.

4. Презентуючи заходи, які забезпечували реалізацію першої умови педагогічного супроводу старшокласників, автор зауважує на доцільності розвитку мотивації до зміни інтересів на основі рефлексії. У зв'язку з цим, бажано було би акцентувати увагу на формах і методах взаємодії старшокласників неформальної спрямованості із спеціалістами соціально-психологічної служби навчальних закладів, недержавних організацій, центрів соціальних служб для сім'ї дітей та молоді тощо. Чи зустрічають ці методики опір, які проблеми й труднощі при цьому виникають, яка корекція вже апробованих методик пропонується автором.

Висловлені зауваження не мають суттєвого впливу на цінність дисертаційної роботи Владислава Володимировича Гейтенка і не впливають на загальну позитивну оцінку виконаного дослідження.

Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації. Структура та зміст автореферату відповідають основним положенням дисертації, які знайшли достатнє відображення в науково-

методичних публікаціях автора дослідження. Наукові положення й висновки, що наведені в авторефераті у повній мірі розкриті в дисертації.

Таким чином, вище зазначене дає підстави стверджувати, що своїм теоретичним рівнем, глибиною розкриття проблеми дослідження, дисертація „Педагогічний супровід соціалізації старшокласників у середовищі неформальних молодіжних організацій” є самостійною, завершеною науковою роботою, що відповідає пп. 9, 11, 12, 13, 14 „Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р.), а її автор – Гейтенко Владислав Володимирович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри соціальної педагогіки
ДЗ „Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка”

Н.А. Литвинова

Підпис кандидата педагогічних наук, доцента кафедри соціальної педагогіки
ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”
Н. А. Литвинової засвідчую:

Начальник відділу кадрів

Гейтенко В.О.